

ผ้าบาติกกะทู้

ย ตำบลกะทู้ อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต

ย ย ย ย ย ย ย

โดย สภาวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต

และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต

โทร. ๐-๗๖๒๒-๓๖๑๗

โทรสาร ๐-๗๖๒๒-๓๖๕๔

ย

บาติก (BATIK) หรือ ปาเตะย เป็นคำที่ใช้เรียกผ้าชนิดหนึ่งที่มีวิธีการทำโดยใช้เทียนปิดส่วนที่ไม่ต้องการให้ติดสี และใช้วิธีการแต้ม ระบาย หรือย้อมในส่วนที่ต้องการให้ติดสี ผ้าบาติกบางชิ้นอาจผ่านขั้นตอนการปิดเทียน แต่มสี ระบายสี และย้อมสีนับเป็นสิบ ๆ ครั้ง ส่วนผ้าบาติกอย่างง่าย อาจทำโดยการเขียนเทียน หรือพิมพ์เทียน แล้วจึงนำไปย้อมสีที่ต้องการ <http://www.library.nrru.ac.th/r/Local>

สารบัญ

เรื่อง.....ย ย หน้า

บทที่ ๑ย ย บทนำ โ สมย

ย ย ย

บทที่ ๒ย เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....ย ย

บทที่ ๓ย ผลการศึกษาการทำผ้าบาติก.....ย

บทที่ ๔ย ข้อมูลภาพและเสียง โ สมย

ย ย บรรณานุกรม โ สมโ สมโ สมโ สมโ สมโ สมโ สมโ สมโ สมโ สมโ สมโ สมโ สมโ สมโ สมโ สมย

ภาคผนวก โ สม

ย คณะผู้จัดทำ.....

ย ย ย ย ย ย ย ย ย

บทที่ ๑

บทนำ

ภูมิหลัง

ย มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ด้วยอาศัยปัจจัยสี่ และเครื่องนุ่งห่มก็เป็น ๑ ใน ๔ย ปัจจัยหลักของมนุษย์ที่ไม่สามารถขาดได้ เครื่องนุ่งห่มเกิดขึ้นเพราะประโยชน์ใช้สอยในการปกปิดร่างกาย และต่อมาได้พัฒนาไปสู่ความงามทางด้านศิลปะ จัดเป็นงานฝีมือย และงานฝีมือใดที่สามารถตอบสนองชีวิตชุมชนได้ งานฝีมือนั้นก็สามารรถดำรงอยู่ต่อไป

เครื่องนุ่งห่มอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญในชีวิตประจำวันของมนุษย์เป็นอย่างมากคือผ้านุ่งหรือผ้าปาเต๊ะของภาคใต้ จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่ามีการทำผ้าปาเต๊ะใช้กันมาประมาณ ๒,๐๐๐ ปีแล้ว

จากการศึกษาค้นคว้าของ N.J.Kron นักประวัติศาสตร์ ชาวดัตช์

สรุปได้ว่าการทำโลงปาเต๊ะเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อนที่จะติดต่อกับอินเดี

แต่นักวิชาการบางท่านเชื่อว่าผ้าปาเต๊ะหรือผ้าบาติกกำเนิดในประเทศอินเดีย บางคนเชื่อว่ามาจากฮิปป์หรือเปอร์เซีย

และบางคนกล่าวว่าเป็นของดั้งเดิมในอินโดนีเซีย มีการค้นพบผ้าบาติกที่ฮิปป์ อินเดี และญี่ปุ่น ย ย ส่วนคนไทยรู้จักผ้าปาเต๊ะในชื่อว่า ผ้าบาติก

คนรุ่นเก่าเรียกผ้าปาเต๊ะที่ไม่ได้ผลิตในประเทศไทยว่า ผ้ายาว (JAVA)โ หมายถึงผ้าของชาวชวา และเรียกชื่อตามลักษณะของผ้า เช่นย จาวอตูเลส (JAVA TULIS) ใช้เรียกผ้าปาเต๊ะที่ไซเทคนิคการเขียนเทียนด้วยจันตัง (เครื่องมือที่ใช้เขียนขึ้นด้วยมือ) ตลอดทั้งผืน จาวอตูเก (ผ้าชวาระบอกไม้) เป็นผ้าคุณภาพชั้นดี

เนื้อดี เบาลาง และสามารถมันเก็บไว้ได้เพียงหนึ่งกำมือเท่านั้น ยาวอวบและย หมายถึงผ้าพันขวา คือผ้าที่มีความยาวประมาณ 3.5 - 4 หลา เป็นลักษณะของผ้าที่ไม่เย็บตะเข็บผ้าให้ติดกัน แต่จะใช้วิธีนุ่งแบบพันรอบตัว ย ยาวอวบและย ใช้เรียกผ้าชาวตราดจกที่เป็นผ้าถุงคุณภาพดี มีตราดจกเป็นเครื่องหมายการค้า และเป็นที่ยอมรับมากในหมู่ผู้ที่มีฐานะดี

ปัจจุบันผ้าบาติกหรือปาเต๊ะได้แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับอย่างมากสามารถดัดแปลงเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้หลายรูปแบบ เช่น ผ้าเช็ดหน้า, ผ้าผืนคอ, ผ้าคลุมผม, เสื้อ และอื่น ๆ และมีเทคนิคในการผลิตหลายแบบ เช่น

ย เทคนิคการเขียนด้วยมือ (Batik Tulis) จัดเป็นผ้าบาติกชั้นสูง จะใช้เขียนเขียนด้วยเครื่องมือที่ เรียกว่า 'จันตัง' (Canting) มีลักษณะคล้ายปากกา ลูกกลิ้งตรงปลายเป็นกรวยเพื่อให้น้ำเขียนไหลออกการเขียนเขียนต้องเขียนทั่วทั้งผืนขณะที่น้ำเขียนกำลังร้อน ๆ ไหลติดซึมลงไปบนเนื้อผ้า ส่วนพื้นที่ที่ไม่ได้เขียนเขียนก็คือพื้นที่ที่จะใช้สีลงตามแบบที่ต้องการ แล้วจึงนำผ้าไปต้มเพื่อให้สีฝังละลายออก

ผ้าปาเต๊ะลายพิมพ์ (Mem Batik Cap) จะใช้แม่พิมพ์ที่ทำจากไม้, ทองแดง, หรือโลหะ โดยการใช้น้ำพิมพ์ที่ก่ำร้อนพองเหมาะพิมพ์ลงลายบนผ้า จากนั้นจึงแต้มสีหรือนำไปย้อมต่อไป

ย ย ย ย ย ย ย ในส่วนของประเทศไทย ชาวไทยรู้จักบาติกในชื่อ ผ้าปาเต๊ะ นิยมทำผ้าปาเต๊ะหรือบาติกในภาคใต้บริเวณสามจังหวัดชายแดน คือ ยะลา บัตตานี และนราธิวาส ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของชาวไทยอิสลามย มีการทำโรงปาเต๊ะกันมานานย โดยได้รับอิทธิพลมาจากอินโดนีเซีย ผ่านมาเลเซีย เข้าสู่ชายแดนภาคใต้ ซึ่งอาจเป็นอิทธิพลทางการค้าและศาสนา ย ย การทำผ้าปาเต๊ะนับเป็นงานฝีมือพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่นิยมทำกันมาหลายชั่วอายุคน และปัจจุบันได้มีการประยุกต์นำเอางานฝีมือเหล่านั้น มาใช้ในการประดิษฐ์ผ้าปาเต๊ะเพื่อการประดับตกแต่งร่างกาย เช่น การเขียนลายที่ประยุกต์รูปแบบและรวมถึงการประดิษฐ์ขึ้นเป็นผ้าพันคอ ผาคลุมผม เป็นต้น นิยมเขียนเป็นภาพดอกไม้ ใบไม้ ภาพสัตว์ และลวดลายเครือเถาต่าง ๆ การทำผ้าปาเต๊ะหรือบาติกของชาวไทยแถบสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำกันเป็นอุตสาหกรรมในครอบครัว สร้างรายได้ดีให้กับชาวบ้าน และยังเป็นสินค้าพื้นเมืองประจำท้องถิ่นที่ส่งออกไปขายตามแหล่งต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่าง ประเทศ

ย ย นอกจากภาคใต้แล้ว ยังมีการผลิตผ้าบาติกในแถบเหนือสุดของประเทศ โดยชาวเขาเผ่าม้ง นิยมเขียนเป็นรูปทรงเรขาคณิต นำมาต่อกันให้เกิดลวดลาย มีการทำสืบเนื่องกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งคาดว่าคงได้รับอิทธิพลมาจากทางพรมแดนตอนใต้ของประเทศจีน

ย ปัจจุบันงานช่างฝีมือพื้นบ้านของภูเก็ตหลงเหลืออยู่ไม่มากนักย อาจจะมีสืบเนื่องมาจากภูเก็ตได้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยว จึงทำให้วิถีชีวิตหลายอย่างของผู้คนเปลี่ยนไป และจากการที่ภูเก็ตกลายเป็นเมืองท่องเที่ยว ทำให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวกับสินค้าที่ระลึกขึ้นเป็นจำนวนมาก ผ้าบาติกก็เป็นอีกหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่เป็นสินค้าที่ระลึกยอดนิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ผ้าบาติกจึงได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนามาโดยตลอด โดยเฉพาะผ้าบาติกที่ผลิตในเขตจังหวัดภูเก็ต จัดได้ว่าเป็นผ้าที่มีลวดลาย สีสัน และรูปแบบที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะไม่เหมือนที่อื่น ๆ เพราะในการผลิตต้องใช้เทคนิคขั้นสูง และสลับบัซซ็อนย ให้เกิดลวดลายที่วิจิตรตระการตา ย ก่อให้เกิดคุณค่าทางงานจิตใจนอกเหนือจากประโยชน์ของการใช้สอยย ทำให้เกิดผลงานที่มีคุณค่าสามารถสนองจิตใจและอารมณ์ของมนุษย์ทั้งด้านวิจิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์รวมทั้งมีความเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นก็คือวัฒนธรรมการแต่งกายที่ปรากฏในรูปแบบผ้าบาติกที่หลากหลาย ซึ่งบาติกภูเก็ตย ใช้วิธีการเขียนเขียนด้วยอุปกรณ์ที่เรียกว่า ย ปากกาเขียนหรือจันตัง (TJANTING)ย และบาติกที่เป็นลักษณะเฉพาะของจังหวัดภูเก็ต คือ ภาพจิตรกรรมในรูปแบบต่าง ๆ

สำหรับจังหวัดภูเก็ตมีการสอนบาติกในสถาบันการศึกษาครั้งแรกที่สถาบันราชภัฏภูเก็ต เป็นการริเริ่มของอาจารย์ชูชาติ ย ะวิจันทร์ย และอาจารย์สมชาย พรหมสุวรรณย ย ย ที่ได้ทุ่มเทให้การสอนการทำบาติก ซึ่งได้พัฒนาและคิดค้นเทคนิคใหม่ๆ จนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของบาติกภูเก็ตย คือย เป็นการนำเทคนิคบาติกมาทำเป็นงานจิตรกรรมที่เขียนขาดด้วยเส้นและสไลด์ด้วยสีแสงโดยเฉพาะภาพทิวทัศน์ใต้ท้องทะเล เช่น ปะการัง ดอกไม้ทะเล และหมู่ปลามาทำเป็นงานจิตรกรรมเป็นครั้งแรก

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า งานช่างฝีมือพื้นบ้าน โดยเฉพาะผ้าบาติก กลายเป็นสินค้าที่เป็นที่ต้องการของตลาดนักท่องเที่ยว ควรที่จะได้รับการบันทึกขั้นตอนและวิธีการทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งผลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทำให้ทราบถึงภูมิปัญญาของการสร้างสรรค์งานศิลปะ และเป็นการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการในการผลิตไว้เป็นลายลักษณ์อักษร อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและสืบค้นในทางวิชาการต่อไป รวมทั้งหน่วยงานราชการ และเอกชน สามารถใช้ผลการศึกษาเป็นข้อมูลในการนำมาพัฒนา ปรับปรุงรูปแบบของการผลิตลวดลายผ้าบาติกให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน เป็นประโยชน์ทางวิชาการในการใช้เป็นเอกสารอ้างอิง และเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องทำนองเดียวกัน หรือประเด็นอื่นกับพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

ย การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการทำผ้าบาติกกะทู้ย จังหวัดภูเก็ตย ในประเด็นต่อไปนี้

๑. เพื่อศึกษาประวัติของช่างทำผ้าบาติก
๒. เพื่อศึกษาขั้นตอนและวิธีการทำผ้าบาติกความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ย ผลของการศึกษาค้นคว้ามีความสำคัญดังต่อไปนี้

๑.ย เพื่อให้ทราบถึงภูมิปัญญาการสร้างสรรคงานช่างฝีมือพื้นบ้านย และเป็นการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ในการทำผ้าบาติกกะทู้ย จังหวัดภูเก็ต นำมาจัดระบบเป็นลายลักษณ์อักษร

๒.ย หน่วยงานราชการและเอกชนสามารถใช้ผลการศึกษาเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนางานฝีมือทางด้านนี้ให้สอดคล้อง และเหมาะสมกับสภาพปัญหาและวิถีชีวิตในปัจจุบัน

๓.ย เป็นประโยชน์ในทางวิชาการที่จะใช้เป็นเอกสารอ้างอิง และเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องในทำนองเดียวกันหรือในประเด็นอื่นกับพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ย การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านข้อมูลย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากแหล่งข้อมูลที่บ้านกะทู้ ตำบลกะทู้ อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต

ย ๒. ขอบเขตด้านเนื้อหา ย การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้กำหนดประเด็นที่จะศึกษา ดังนี้

ย ย ย ๑. เพื่อศึกษาประวัติของช่างทำผ้าบาติก

ย ย ย ๒. เพื่อศึกษาขั้นตอน และวิธีการทำผ้าบาติกนิยามศัพท์เฉพาะ

ย ช่างย ย หมายถึง คนที่มีฝีมือในการทำผ้าบาติกในบ้านกะทู้ อำเภอกะทู้ ย จังหวัดภูเก็ต

ผ้าบาติกย ย หมายถึง ผ้าที่ผลิตขึ้นในบ้านกะทู้ อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีลักษณะลวดลายย ย ย เฉพาะถิ่นวิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้าย

ย การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ย ย ได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. ขั้นสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องย โดยการสำรวจและศึกษาเอกสารที่ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา จากแหล่งเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการเขียนเค้าโครง

๒. ขั้นเก็บรวบรวม

๒.๑ย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภาคสนามย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากพื้นที่ที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล โดยใช้การสัมภาษณ์ สังเกต บันทึกวีดิทัศน์ และถ่ายภาพประกอบ ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ย ย ๒.๑.๑ สํารวจผู้บอกข้อมูลในแหล่งข้อมูลที่ศึกษา โดยกำหนดผู้บอกข้อมูลจากบุคคลดังต่อไปนี้ ผู้ที่มีความสามารถในการทำผ้าบาติกย

ย ย ๒.๑.๒ สัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูลตามข้อ ๒.๑.๑ โดยการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหา

โดยการจดบันทึกและ/หรือบันทึกลงแถบบันทึกเสียงและ/หรือวีดิทัศน์ย พร้อมทั้งใช้วิธีสังเกต และถ่ายภาพประกอบ

ย ย ๒.๑.๓ สังเกตการทำผ้าบาติกในพื้นที่ศึกษา บันทึกผลโดยวิธีจดบันทึกย ถ่ายวีดิทัศน์ และถ่ายภาพประกอบ

ย ๓. ขั้นจัดกระทำกับข้อมูล

ย ย ๓.๑ ถอดข้อความการสัมภาษณ์ที่บันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียงด้วยวิธีสรุปสาระสำคัญ

ย ย ๓.๒ สรุปสาระสำคัญตามขอบเขตด้านเนื้อหา จากการจัดบันทึก ถ่ายวีดิทัศน์ และถ่ายภาพประกอบย ย ย ย ย ย

ย ย ๓.๓ วิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากข้อ ๓.๑ และ ๓.๒ มาจัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์ข้อมูลตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้

ย ย ๓.๔ ขึ้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้า นำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ และมีภาพประกอบ

ย บทที่ ๒ย

เอกสารที่เกี่ยวข้องย การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องย และนำเสนอโดยแยกประเด็นย ดังนี้

ย ๑. เอกสารที่เกี่ยวกับผ้าบาติก

ย ๒. เอกสารเกี่ยวกับจังหวัดภูเก็ต

ย

๑. เอกสารที่เกี่ยวกับผ้าบาติก

๑.๑ ความหมายของผ้าบาติก

ย สุตรายย สุจายยา (๒๕๔๓ : ๑๗๗) ได้ให้ความหมายของคำว่าบาติกไว้ว่า โ วิธีการสร้างลวดลายบนผืนผ้าโดยการปิดทับเนื้อผ้าส่วนที่ไม่ต้องการให้สีติด ด้วยตัวกันสีชนิดใดชนิดหนึ่งย โดยทั่วไปนิยมใช้ขี้ผึ้งหลอมละลายหรือเทียนไข

ย มาโนชญ์ย บุญญานันต์ย และนเรศย ศรีรัตน์ (๒๕๔ : ๔๗๓๑)ย ได้ให้ความหมายของคำว่า ปาเต๊ะ (Batik) ไว้ว่า โ เป็นภาษาชวา

ใช้เรียกผ้าย้อมสีชนิดหนึ่งที่รวมเอาศิลปะทางด้านฝีมือและเทคนิคการย้อมสีเข้าด้วยกัน

ผ้าบาติก (Batik)

หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าผ้าปาเต๊ะเป็นภาษาที่ชาวอินโดนีเซียหรือชวาใช้เรียกชื่อผ้าพื้นเมืองชนิดหนึ่งที่เกิดจากการใช้ฝีมือเขียนให้เกิดลวดลายและการย้อมสีบนผืนผ้า

และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการรวบรวมเมืองชายทะเลตั้งเป็นมณฑลภูเก็ตเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ และต่อมา พ.ศ. ๒๔๗๕

มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ได้จัดระเบียบบริหารราชการเป็นจังหวัดและอำเภอ

จึงยกเลิกมณฑลภูเก็ตและเปลี่ยนเป็นจังหวัดภูเก็ตตั้งแต่นั้นมา

ย ย ๒.๒. ที่ตั้งและอาณาเขต

ย ย จังหวัดภูเก็ตเป็นเกาะตั้งอยู่ชายฝั่งตะวันตกของภาคใต้ในทะเลอันดามัน ย มหาสมุทรอินเดีย ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๗ องศา ๔๕ ลิปดา ถึง ๘ องศา ๑๕ ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ ๙๘ องศา ๑๕ ลิปดา ถึง ๙๘ องศา ๔๐ ลิปดา ตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ๘๙๐ กิโลเมตร

เป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีเกาะบริวารอีก ๓๒ เกาะ เช่น เกาะสิเหร่ เกาะกะปิ เกาะสิเหร่ เกาะมะพร้าว เกาะโหลน เกาะเฮ เกาะราชาใหญ่ และเกาะราชาน้อย เป็นต้น รวมเนื้อที่ประมาณ ๕๗๐ ตารางกิโลเมตร ส่วนกว้างที่สุดของเกาะเท่ากับ ๒๑.๓ กิโลเมตร ส่วนยาวที่สุดของเกาะภูเก็ตเท่ากับ ๔๘.๗ กิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ย ย ทิศเหนือ จดของปากพระจังหวัดพังงา เชื่อมโดยสะพานสารสินและ

ย ย ย สะพานท้าวเทพกระษัตรี

ย ย ทิศใต้ จดทะเลอันดามัน

ย ย ทิศตะวันออก จดทะเลเขตจังหวัดพังงา

ย ย ทิศตะวันตก จดทะเลอันดามัน

ย ย

ย ย ๓.๓. การปกครอง

ย ย แบ่งการปกครองออกเป็น ๓ อำเภอ คือ อำเภอเมืองภูเก็ต อำเภอถลาง และอำเภอกะทู้

๓.๔. ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ภูมิประเทศของจังหวัดภูเก็ต มีลักษณะยาวเรียวยาวจากเหนือไปใต้ สภาพพื้นที่จังหวัดภูเก็ตประมาณร้อยละ ๗๐ เป็นภูเขาสลับซับซ้อน ทอดจากแนวทิศเหนือลงทิศใต้ ส่วนใหญ่อยู่ทางทิศตะวันตกของเกาะ มียอดสูงสุดประมาณ ๕๒๙ เมตร คือยอดเขาไม้เท้าสิบสอง อยู่ในเขตตำบลป่าตอง อำเภอกะทู้ อีกประมาณร้อยละ ๓๐ เป็นที่ราบอยู่ตอนกลาง และตะวันออกของเกาะ ส่วนพื้นที่ฝั่งตะวันตกเป็นภูเขาและหาดทราย นอกจากนั้นยังมีลำคลองเล็กๆ อาทิ คลองบางใหญ่ คลองท่าจีน คลองท่าเรือ คลองบางโรง เป็นต้น

ย ย สภาพภูมิอากาศ โดยทั่วไปอบอุ่นตลอดปี มีฤดูสำคัญเพียง ๒ ฤดู คือ ฤดูฝน ประมาณ ๗ โ ค เดือน ตั้งแต่เดือนเมษายนถึงเดือนพฤศจิกายน และฤดูแล้งประมาณ ๔ โ ค เดือน ตั้งแต่เดือน

ธันวาคม - เดือนมีนาคม

ย ย ๓.๕. สภาพสังคมและวัฒนธรรม

ย ย ย ย ๓.๕.๑ ประชากรส่วนใหญ่ เป็นชาวพุทธเชื้อสายจีน รองลงมาคือ การนับถือศาสนาอิสลาม และศาสนาอื่นๆ คือ ศาสนาคริสต์ ซิกข์ และฮินดู การนับถือศาสนาของชาวภูเก็ตนับถือตามบรรพบุรุษและการแต่งงานระหว่างกลุ่มทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างชาติพันธุ์ที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งใด ๆ

ย ย ย ๓.๕.๒ ขนบธรรมเนียมประเพณี ประชาชนจังหวัดภูเก็ตมีประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณที่มีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น โดยเฉพาะประเพณีจีน ซึ่งได้คลอบคลุมไปทุกส่วนในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต เนื่องจากความเจริญในด้านวัตถุ และขนบธรรมเนียมประเพณีของจีนที่หลั่งไหลเข้าสู่ภูเก็ต

เกิดการผสมผสานกันขึ้นระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมจีน ชาวพุทธเชื้อสายจีนมีการปฏิบัติเช่นเดียวกับชาวพุทธเชื้อสายไทย

เพียงแต่มีการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับประเพณีจีน เช่น กินผัก ไหว้เทวดา งานพ้อต่อ แข็งเหมียง การบูชาบรรพบุรุษ การบูชารูปของเซียนองค์ต่างๆ

เพื่อขจัดปัดเป่าภัยอันตราย นอกจากนั้น ยังมีการบูชาเทวดา ที่เรียกว่า โ ค โ ค โ ค ซึ่งอัญเชิญไว้ที่หิ้งเล็กๆ ติดไว้ที่เสาด้านซ้ายมือของตัวบ้าน ด้วยเหตุผลเดียวกัน คือ เพื่อคุ้มครองปกป้องรักษาผู้อยู่อาศัยในบ้าน ส่วนชาวไทยเชื้อสายพุทธก็จะมิประเพณีปล่อยเต่า ย ประเพณีสารทไทย

ส่วนชาวเลก็มีประเพณีปล่อยเรือ เป็นต้น

ย ๓.๕.๓ ศิลปวัฒนธรรม ย รูปแบบทางด้านสถาปัตยกรรมของชาวภูเก็ตที่ยังมีให้เห็นในปัจจุบัน ทั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย สถานที่ราชการ วัดวาอาราม

มีอยู่ด้วยกัน ๓ แบบ ได้แก่ รูปแบบบ้านเรือนภูเก็ต ย รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบจีน ซึ่งบ้านเรือนแบบจีนสร้างด้วยดินย เรียกว่า ดึกดิน หรือบ้านดิน

เนื่องจากวัสดุที่ใช้ก่อสร้างทำด้วยดินหรือดินเผา ดินที่ใช้ในการสร้างบ้านเรือนแบบนี้

นับว่าเป็นดินที่ผสมด้วยวัสดุบางอย่างเพื่อให้คุณสมบัติเกาะยึดติดแน่นไม่เปราะและไม่ผุพังง่าย ชาวจีนใช้ดินผสมนี้อัดกระทุ้งให้เรียบสนิท

เสริมให้สูงขึ้นจากพื้นดินจนเป็นรูปกำแพง และใช้เป็นฝาผนังบานทั้งสี่ด้าน มีประตู หน้าต่าง ใช้ไม้แกนเนื้อแข็ง เป็นวงกบประตูหน้าต่างและบานประตู

และแบบสถาปัตยกรรมผสมที่เรียกว่า โ ค โ ค โ ค ซึ่งลักษณะบ้านเป็นแบบผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมจีนกับสถาปัตยกรรมโปรตุเกส อังกฤษ

อินเดีย และฮอลันดา ฝรั่งเศษบ้างเล็กน้อย

ย บทที่ ๓

ผลการศึกษาคำทำบาติก

ย

ชื่อทั่วไป ย ย คำบาติกตำบลกะทู้

ชื่อเฉพาะของท้องถิ่น ย คำบาติกกะทู้

ประเภทผลงานย ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า

ข้อมูลช่าง

นางสาวสมเพียรย ต้นประสิทธิ์ย เกิดวันที่ ๑๖ย มกราคมย ๒๕๔๘ย อายุ ๖๑ ปีย ที่อยู่เลขที่ ๖ ม.๕ย ตำบลกะทู้ย อำเภอกะทู้ย จังหวัดภูเก็ตย ๘๓๑๒๐ ได้ศึกษารทำผ้าบาติกเมื่อ ๒๐ ปีก่อนย จากอาจารย์ที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดภูเก็ตย คือ อาจารย์อารมณีย อ่อนศรีย ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่กรุงเทพมหานคร จากนั้นจึงมาฝึกฝนจนเกิดความชำนาญจึงได้ทำเพื่อจำหน่ายจนกระทั่งปัจจุบันย ต่อมาได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มชื่อว่า ไ กลุ่มแม่บ้านเกษตรอำเภอกะทู้ย ซึ่งจะทำเฉพาะมีผู้สั่งย โดยส่งไปจำหน่ายตามโรงพยาบาล หน่วยงานราชการต่าง ๆ รายได้ต่อเดือนประมาณ ๕,๐๐๐ บาทย นอกจากนี้ยังได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้สนใจและกลุ่มแม่บ้านตำบลต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ตย เช่นย กลุ่มแม่บ้านตำบลกมลา อำเภอป่าตองย จังหวัดภูเก็ตย เคยได้รับรางวัลผู้นำอาชีพดีเด่นจังหวัดภูเก็ตย

ประโยชน์/หน้าที่ใช้สอย

เพื่อนำไปใส่กรอบเป็นของที่ระลึกย ของประดับตกแต่งบ้าน หรือผ้าตัดเสื้อ ผ้าปูโต๊ะ ผ้าเช็ดหน้าย และปลอกหมอนย

ย ลักษณะพิเศษของผ้าบาติกกะทู้

ย เป็นการเขียนเขียนในลักษณะภาพที่เกี่ยวกับทะเล เช่น ทิวทัศน์ ปลาย ย ย ที่ทำด้วยมือเพียงอย่างเดียวยตั้งแต่ต้นจนจบเพียงคนเดียว

วัสดุที่ใช้ในการผลิตย

สามารถหาซื้อได้ในท้องถิ่น คือที่ร้านฟองจันทร์ย ตำบลกะทู้ย อำเภอกะทู้ย จังหวัดภูเก็ตย ดังนี้

- ๑.ย สีย มีทั้งหมด ๓ สีย คือย น้ำเงิน ม่วง แดง
- ๒.ย เทียนย มีลักษณะเป็นก้อนย ใช้สำหรับเขียนลายเส้นเพื่อกันไม่ให้สีแต่ละสีปนกัน
- ๓.ย น้ำยาเคลือบย หรือ ไมโครพาราฟินแวกซ์ย ชื่อเฉพาะคือ ซิลิเกต เป็นของเหลวมีลักษณะใสแต่เหนียวย เวลาซื้อจะซื้อมาทั้งแกลลอน ใช้สำหรับเคลือบสีหลังจากระบายเสร็จแล้ว
- ๔.ย ย ผ้าฝ้าย หรือผ้าป่านเครื่องมือที่ใช้ในการผลิต

๑.ย ชันตั้งย ย ย มีลักษณะคล้ายเทียนไขย ดำทำด้วยไม้ย ส่วนปลายมีลักษณะแหลมคล้ายปากกาย ทำด้วยทองเหลืองย ย

และมีกรวยที่มีปากแคบสำหรับใส่เทียน

๒.ย พู่กันขนาดต่างๆย ใช้สำหรับระบายสีลงบนลวดลายที่วาดเสร็จเรียบร้อยแล้ว

๓.ย แปรงทาน้ำยาเคลือบย ใช้แปรงทาที่ขายทั่วไปตามท้องตลาดย และขันน้ำสำหรับใส่น้ำยาเคลือบ

๔.ย เฟรมไม้ย ย มีลักษณะเป็นโครงไม้ ใช้สำหรับขึ้นผ้า

๕. หม้อและเตาแก๊สย ใช้สำหรับละลายเทียนจากเดิมเป็นก้อนเทียนย จนเหลวจึงสามารถนำไปวาดบนผืนผ้าได้ย

๖.ย ไม้พายย มีด้ามสั้นเพื่อให้จับได้ถนัดย ใช้สำหรับกวดผ้าให้จมน้ำในขณะที่ตั้งไฟให้เทียนละลาย

๘

๗.ย ดินสอย ใช้สำหรับวาดลายเส้น

๘.ย กรรไกรย ใช้สำหรับตัดผ้า

๙.ย แก้วน้ำย ใช้สำหรับใส่สีที่ผสมน้ำขึ้นตอนกระบวนการผลิตย

ย ขั้นตอนเตรียมการย

๑.ย นำผ้ามาตัดให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 18 x 18 นิ้ว

๒.ย ใช้ดินสอวาดลายเส้นบนผืนผ้าที่ตัดไว้เรียบร้อยแล้ว

ขั้นตอนการผลิต

๑.ย ใช้ชันตั้งจุ่มเทียนแล้วนำไปเขียนบนลวดลายที่วาดไว้แล้วย การเขียนต้องเขียนให้ต่อเนื่องกันอย่าให้เส้นขาดย มิฉะนั้นจะทำให้เส้นเทียนบางแล้วสีอื่นจะปนกันทำให้ลวดลายไม่ชัดเจน

๒.ย ใช้ฟู่กันระบายสีลงบนผืนผ้า โดยการทำให้อ่อนและสีแก้ด้วยการไอน้ำ (การผสมน้ำให้สีอ่อนลง)ย

๓.ย นำน้ำยาเคลือบมาผสมน้ำเล็กน้อยพอเหลว แล้วใช้แปรงทาลงบนผ้าที่ระบายสีเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทั้งใว้อย่างน้อย ๓ ชั่วโมงย

๔.ย นำผ้าไปต้มให้เทียนละลายหลุดออกจากผ้า เพื่อให้เหลือเพียงสีที่ถูกเคลือบด้วยเทียนบนผืนผ้า ทำให้เกิดลวดลายผ้าบาติกย

๕.ย นำผ้าไปซักน้ำเปล่าให้สะอาด เพื่อให้สีที่ติดกับผ้าหลุดออกจากผ้า

๖.ย นำผ้าไปผึ่งแดดให้แห้งย

๗.ย นำมาซึ่งด้วยเฟรมไม้ โดยใช้เทียนเหลวทาบริเวณขอบเฟรมเพื่อยึดผ้าให้ติดกับเฟรมไม้

ย ชั้นหลังการผลิต

ย - นำผ้าที่วาดลวดลายแล้ว ไปตัดเป็นตัวเสื้อ ผ้าเช็ดหน้า ผ้าปูโต๊ะ หรือนำไปใส่กรอบเป็นของประดับตกแต่งบ้าน

ย ระยะเวลาในการผลิต ย ย

๑.ย ภาพที่ระลึกใช้เวลา ๔ ผืน / วัน

๒.ย ผ้าตัดเสื้อใช้เวลา ๒ ผืน / วัน

๓.ย ผ้าเช็ดหน้าใช้เวลา ๔ ผืน / วันบทที่ ๔

ข้อมูลภาพและเสียง

ย แผ่น CD ภาพเคลื่อนไหว ถ่ายวิธีการทำผ้าบาติกที่บ้านเลขที่ ๖ ม.๕ย ตำบลกะทู้ อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต ๘๓๑๒๐

ย เสียงจากการบันทึก เล่าเรื่องราวประวัติความเป็นมา และเรื่องราวการทำผ้าบาติกของนางสาวสมเพียรย ดนตรีประสิทธิ์ย

บรรณานุกรม

ธวัชชัย ทุมทอง. โ จากผ้าบาติกถึงบาติกกระดาษสา ใน คน ๒๕๔๑ย หน้า ๓ - ๔ย ภูเก็ต : โรงพิมพ์ทอง,

ย ๒๕๔๑. ๑๒๔ หน้า

มาโนชญ์ ย บุญญานวัตร และนเรศ ศรีรัตน์. โ ผ้าปาเต๊ะโ ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้เล่มย หน้าย

ศิลปากร.กรม, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณะย และภูมิปัญญาจังหวัดภูเก็ต.

กรุงเทพ ฯ :ย ย โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๕

สุตรา สุจฉายา บรรณาธิการ.ย ภูเก็ต. กรุงเทพ ฯ : สารคดี, ๒๕๔๓. ๒๖๔ หน้าย ย ภาพประกอบย

<http://web.nfe.go.th/index/content/>

<http://web.nfe.go.th/index/content/>

www.qru.ac.th/courseware/human/

<http://www.thaitextile.org/dataarticle/>

<http://www.acsp.ac.th/>

<http://www.manager.co.th/>

<http://www.library.nrru.ac.th/rLocal>

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

ย ๑. นายทวีชาติ อินทรฤทธิ์

ย ๒. นายสุพจน์ย สงวนกิตติพันธ์ย

๓. นายไพโรจน์ย ชัยชำนาญย ย

ย ๔. นางจิตราศรีย ศรีรักษาสินธุ์ ย

๕. นางปัทมา ย รุจีวงศ์

ช่างทำผ้าบาติก

ย ย นางสาวสมเพียรย ดนตรีประสิทธิ์ย

ย

ผู้บันทึกภาพนิ่ง

ย นายสุริยา ย ไชยพิทักษ์ย ย

ผู้บันทึกภาพเคลื่อนไหว

ย นายธรรมนุญย แสงวงวิทย์ย ย

ผู้บรรยายภาพ

ย นายชยตย วิสารทพงศย ย

ผู้จัดทำข้อมูล

ย นางสาวอรุณรัตน์ย สรรเพ็ชรอย

ผู้สำรวจ/เก็บข้อมูล/เรียบเรียง

ย นางพรรณรัตน์ย ยิมประเสริฐ

วันที่เก็บ/สำรวจข้อมูลย ๒๖ย พฤษภาคม ๒๕๔๙